

Splošna politična priporočila ECRI št. 17 za preprečevanje in boj proti nestrpnosti ter diskriminaciji zoper osebe LGBTI

Sprejeto 28. junija 2023

Strasbourg, 28. september 2023

European Commission
against Racism and Intolerance

ECRI*i*

Commission européenne
contre le racisme et l'intolérance

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Splošna politična priporočila
ECRI št. 17
za preprečevanje in boj
proti nestrpnosti ter diskriminaciji
zoper osebe LGBTI

Sprejeto 28. junija 2023

Strasbourg, 28. september 2023

Vsebina

Uvod	5
I. Zgodovinsko ozadje.....	9
II. Napredek na področju spoštovanja človekovih pravic LGBTI oseb v Evropi.....	11
III. Nadaljnji izzivi na področju človekovih pravic LGBTI oseb na območju Sveta Evrope	17
Pomanjkanje zanesljivih podatkov in ustreznih politik.....	17
Potreba po odločnejšem ukrepanju na področju vključujočega izobraževanja	19
Pomanjkanje formalnega priznavanja in zaščite istospolnih parov in družinskih vezi oseb LGBTI	20
Nezadostna ureditev pravnega priznanja spola in zaščite transspolnih oseb.....	21
Pomanjkanje pravnih jamstev za interspolne osebe.....	22
Otrokove pravice in postopki konverzije, ki so jim izpostavljene osebe LGBTI	22
Neustrezno obravnavanje prošenj za azil oseb LGBTI	23
Vse pogostejši sovražni govor zoper osebe LGBTI in tako imenovane antigenderske kampanje.....	24
Pomanjkanje odgovornosti za sovražni govor in nasilje iz sovrašтва zoper osebe LGBTI	25
Priporočila	27
Splošna načela.....	27
Politike in institucionalna koordinacija.....	29
Preventiva	33
Zaščita.....	35
Preiskovalni, kazenski in procesno-pravni ukrepi	36

Uvod

1. Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) se bori za preprečevanje diskriminacije in nestrpnosti do lezbijk, gejev, biseksualnih, transspolnih in interspolnih oseb (oseb LGBTI²), prispeva pa tudi k razvoju vključujoče družbe v odnosu do oseb LGBTI.³ Prav takšen je tudi namen tega Splošnega političnega priporočila (SPP). V tem kontekstu je pomembno poudariti, da so Splošna politična priporočila ECRI sicer namenjena nacionalnim organom držav članic, vendar bi bilo preprečevanje in boj proti diskriminaciji in nestrpnosti proti osebam LGBTI ter razvoj vključujoče družbe treba obravnavati kot odgovornost prav vseh članov družbe.

1. Interspolne osebe se rodijo z biološkimi spolnimi značilnostmi, ki ne ustrezajo družbenim normam ali medicinskim definicijam tega, kar opredeljuje osebo kot moškega ali ženske. Obstajajo različne oblike interspolnosti. Gre za izraz, ki se lahko uporablja v širokem spektru konotacij, ali krovni izraz, ne pa za eno samo kategorijo. Za več podrobnosti in razlag glede terminologije LGBTI si oglejte Glosar ECRI, ki je na voljo na spletni strani Evropske komisije za boj proti rasizmu in nestrpnosti (<https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/ecri-glossary>).
2. Izraz »LGBTI« se sicer nanaša posebej na lezbijke, geje, biseksualne, transspolne in interspolne osebe, Splošno politično priporočilo št. 17 pa je treba obravnavati kot priporočilo, ki zajema vse ljudi, vključno z nebinarnimi osebami, ki so deležni diskriminacije, nasilja in nestrpnosti zaradi svoje spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti.
3. ECRI obravnava diskriminacijo in nestrpnost do LGBT oseb že od leta 2013, ko se je pričel peti cikel spremljanja držav. V okviru Sveta Evrope je ECRI pričela z obravnavanjem pravic LGBT oseb po sprejetju priporočila Odbora ministrov Sveta Evrope CM/Rec(2010)5 o ukrepih za boj proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti ali identitete. ECRI se je pri pripravi seznama prednostnih področij za svoj šesti cikel spremljanja držav in po opravljenem dialogu s predstavniki civilne družbe in organi za enakost v državah članicah odločila, da v svoje delo še dodatno vključi pravice interspolnih oseb in diskriminacijo na podlagi spolnih značilnosti. Sekretariat ECRI je leta 2021 objavil Informativni pregled težav, s katerimi se soočajo osebe LGBTI, s svojim delom na področju spremljanja držav pa je ECRI zavzela trdno stališče glede prepoznavanja in zavzemanja za človekove pravice oseb LGBTI.

2. Na celotnem območju Sveta Evrope so osebe LGBTI še vedno pogosto žrtve diskriminacije in zlorabe, vključno z nasiljem, zaradi svoje spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnih značilnosti.⁴ Posamezniki so lahko žrtev diskriminacije in zlorabe tudi zaradi dejstva, da so povezani z osebami LGTBI, in/ali zaradi njihove zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnih značilnosti. Nestrpnost do oseb LGBTI se izraža na kompleksne in raznolike načine, njene posledice pa negativno vplivajo na pravno, družbeno, politično in kulturno identiteto oseb LGBTI.

3. V Evropi ne obstaja monolitna ali enodimenzionalna populacija oseb LGBTI. Vendar lezbijke, geji, biseksualne, transspolne in interpolne osebe trpijo zaradi diskriminacije in nestrpnosti, ki lahko izvirajo iz skupnih težav, kot so seksizem, mizoginija, patriarhat ter toga prepričanja o identiteti, telesu, spolnosti in spolnih vlogah. Številne lezbijke, geji, biseksualne, transspolne in interpolne osebe se sicer poistovetijo znotraj krovnega izraza LGBTI, druge pa verjamejo, da splošni izraz »LGBTI« ne zadostuje za opis posebne narave njihovih izkušenj.

4. Pri razvoju ukrepov za boj proti diskriminaciji in nestrpnosti do oseb LGBTI morajo (lokalni/regionalni in nacionalni) oblikovalci politik upoštevati raznolikost, ki obstaja med spolnimi usmerjenostmi, spolnimi identitetami in spolnimi značilnostmi v Evropi. To vključuje tudi prepoznavanje posameznikov, ki spadajo v več kot eno podkategorijo oseb LGBTI in ki lahko doživljajo različne oblike nestrpnosti in diskriminacije. ECRI zlasti priznava edinstvene izkušnje, izzive in ranljivosti, s katerimi se srečujejo lezbijke ter biseksualne, transspolne in interpolne ženske. Razumeti je treba tudi, da strategije za pomoč eni skupini med širšo populacijo oseb LGBTI, kot so geji ali lezbijke, sicer ne ogrožajo pravic drugih populacij, kot so transspolne in interpolne osebe, vendar pa takšne strategije morda ne obravnavajo posebnih potreb navedenih drugih skupin. Organi morajo biti pozorni na zahteve vseh oseb in skupin, ki so deležne diskriminacije in nestrpnosti na podlagi dejanske ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti.

4. V skladu s svojim slovarjem ECRI dojema *spolno usmerjenost* kot pojem, ki se nanaša na sposobnost vsake osebe, da lahko občuti globoko čustveno, emotivno in spolno privlačnost ter da ima lahko intimne in spolne odnose s posamezniki drugega spola, istega spola, ali več kot enega spola. ECRI spolno identiteto dojema kot pojem, ki se nanaša na globoko občuteno notranjo in individualno izkušnjo spola vsake osebe, ki se lahko ujema s spolom, ki ji je bil pripisan ob rojstvu, ali pa tudi ne, kar vključuje tudi osebni občutek telesa (ki lahko, če se oseba za to odloči sama, vključuje spremembo telesnega videza ali delovanja z medicinskimi, kirurškimi ali drugimi posegi). Pomembno je tudi, da spolna identiteta vključuje tudi izražanje spola, vključno z oblačenjem, govorom in manierizmi. ECRI spolne značilnosti dojema kot pojem, ki se nanaša na kromosomske, spolne in anatomske značilnosti osebe, ki vključujejo primarne spolne značilnosti, npr. reproduktivne organe in genitilije, in/ali kromosomske strukture in hormone, ter sekundarne spolne značilnosti, kot so mišična masa, prsi in/ali struktura.

5. Dejstva, da se nekdo opredeljuje kot oseba LGBTI, prav tako ni mogoče ločiti od drugih značilnosti, vključno z »raso«⁵, etničnim ali nacionalnim poreklom, državljanstvom, veroizpovedjo, spolom in statusom invalidnosti.⁶ Obseg, v katerem se lahko oseba LGBTI sooča z nestrpnostjo na podlagi svoje spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti, lahko bistveno oblikujejo, spremenijo ali še dodatno dopolnjujejo drugi ključni vidiki njene identitete ali njenega dojemanja svoje resničnosti, npr. status begunca ali pripadnost romski ali potujoči skupnosti. Prva pomembna postavka tega Splošnega političnega priporočila je dejstvo, da ECRI meni, da je treba nujno izrecno obravnavati številne načine, na katere se fobija pred osebami LGBTI križa z drugimi pojavi, vključno z rasizmom, ksenofobijo, seksizmom, abilizmom in versko nestrpnostjo, saj se bo le tako mogoče učinkovito spopasti z diskriminacijo in nasiljem zoper osebe LGBTI.

5. Ker smo vsi ljudje pripadniki iste vrste, ECRI zavrača teorije, osnovane na podlagi obstoja različnih »ras« (v tem kontekstu glejte Mnenje ECRI o konceptu »racializacije«, 2021).

6. Pristojnosti ECRI zadevajo »raso«, etnično/nacionalno poreklo, barvo kože, državljanstvo, veroizpoved, jezik, spolno usmerjenost, spolno identiteto in spolne značilnosti. Vendar pa ECRI priznava, da lahko osebe LGBTI osebe doživljajo diskriminacijo na podlagi svoje spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti, kar se prekriva tudi z drugimi značilnostmi, ki ne spadajo na področje pristojnosti ECRI, vključno z invalidnostjo, razredom, spolom, političnim ali drugim mnenjem, socialnim poreklom, premoženjem, starostjo in rojstvom. ECRI se seveda osredotoča na varovane značilnosti, za katere je pristojna, vendar tega ne gre razumeti kot obstoj kakršne koli hierarhije diskriminacije ali varovanih okoliščin, pač pa ECRI ugotavlja, kako lahko te dodatne značilnosti oblikujejo, spremenijo in še dodatno poudarijo načine, na katere osebe LGBTI doživljajo diskriminacijo in nestrpnost v celotnem območju Sveta Evrope.

I. Zgodovinsko ozadje

6. Človekove pravice oseb LGBTI imajo v Evropi zapleteno in skrb vzbujajočo zgodovino.⁷ Lezbijke, geji, biseksualne, transspolne in interspolne osebe so bile že v preteklosti tarča stigmatizacije, neenakosti in nasilja. Bile so preganjane, izgnane in kaznovane z zaporno kaznijo, tudi v nacističnih koncentracijskih taboriščih med drugo svetovno vojno.

7. V številnih delih Evrope so bile sporazumne spolne aktivnosti med osebama istega spola obravnavane kot kazniva dejanja, in sicer do druge polovice 20. stoletja. Takšno kazensko pravo, ki se je pogosto razlagalo in uporabljalo zelo široko, osebam ni le odvzemalo pravice do vključitve v najosnovnejša dejanja fizičnega in čustvenega samoizražanja, temveč se je v političnem in drugem javnem diskurzu uporabljalo tudi kot opravičilo za preganjanje v širšem smislu, vključno z izsiljevanjem, nadlegovanjem in nasiljem.

8. Zakoni, ki so kriminalizirali istospolno usmerjenost, so bili sicer pogosteje uperjeni proti intimnim dejanjem istospolno usmerjenih moških, vendar pa je njihov obstoj legitimiral tudi družbeno in pravno zlorabo lezbijk in biseksualnih žensk. Izključitev intimnih dejanj istospolno usmerjenih žensk iz kazenskega prava pa še zdaleč ne pomeni, da je bila spolnost istospolno usmerjenih žensk manj osovražena od spolnosti istospolno usmerjenih moških (gejev ali biseksualnih moških). Prav nasprotno: ponazarja namreč, da se je spolnost lezbijk v državah članicah pogosto prisilno skrivala, potlačila in podvrгла družbenemu urejanju, kar je vključevalo tudi to, da so takšne ženske čutile pritisk, da bi imele spolne odnose s pripadniki drugega ali drugačnega spola. Tako kot vse ženske so bile tudi lezbijke in biseksualne ženske izpostavljene strukturni diskriminaciji, kot so npr. omejitve glede lastništva premoženja in sklepanja delovnih razmerij, kar jih je lahko oviralo pri tem, da bi si prizadevale za intimne odnose s pripadnicami istega spola.

9. Kazensko pravo se je uporabljalo tudi za cenzuriranje transspolnih, nebinarnih⁸ in drugih spolno nenormativnih oseb, zlasti prek zakonov, namenjenim preprečevanju navzkrižnega oblačenja, v skladu s katerim je bila posameznikom odrečena pravica do javnega izražanja svoje spolne identitete, in prek diskriminatorne uporabe statutov proti postopanju, ki so bili nesorazmerno usmerjeni proti transspolnim osebam v sivi ekonomiji in transspolnim osebam, ki nimajo urejenega rednega stanovanjskega statusa.

7. *Discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Europe (Diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti in spolne identitete v Evropi)*, 2. izdaja (Komisar za človekove pravice Sveta Evrope, Council of Europe Publishing, 2011), 21–35.

8. Pojem *nebinarnosti* je treba razumeti kot krovni izraz za spolne identitete, ki se ne ujemajo z binarno opredelitvijo spola (moški/ženski). Ta izraz vključuje posameznike, katerih spolna identiteta ni ne izključno moška ne izključno ženska, ki je kombinacija moške in ženske spolne identitete, ki je nekje med obema spoloma ali ki presega oba spola. Podobno kot pri uporabi izraza »transspolnost« se lahko osebe, ki spadajo v krovno kategorijo »nebinarnih oseb«, opisujejo z enim ali več različnimi izrazi. Za namene SPP št. 17 se izraz »transspolnost« razume kot izraz, ki vključuje tudi nebinarne osebe.

10. Zunaj konteksta kazenskega prava so bile osebe LGBTI sicer pogosto nevidne. Uvedene določbe na področju zakonodaje o civilni in upravni enakosti so pogosto povsem prezrle spolno usmerjenost, spolno identiteto in spolne značilnosti. Osebe LGBTI je bilo mogoče odpustiti z delovnega mesta, ločiti od njihovih družin, izgnati iz njihovih stanovanj, odstraniti iz šol in jim preprečiti dostop do osnovnih dobrin in storitev, ne da bi jim bila pri tem na voljo kakršna koli pravna sredstva. Istospolne družinske vezi niso bile priznane, osebe LGBTI pa so se pogosto borile že za to, da bi upravičile svoje osnovne pravice do samoodločanja in telesne nedotakljivosti.

II. Napredek na področju spoštovanja človekovih pravic LGBTI oseb v Evropi

11. Glede na tako skrb vzbujajočo preteklost ECRI pozdravlja dejstvo, da je v zadnjih letih na območju Sveta Evrope prišlo do pomembnega napredka na tem področju, vključno s formalno dekriminalizacijo spolnih odnosov med osebami istega spola v vseh državah članicah. Tak napredek k večjemu spoštovanju človekovih pravic oseb LGBTI je mogoče opaziti na vseh ravneh evropske družbe, tj. na pravni, politični, družbeni in kulturni ravni, čeprav se v različnih državah članicah ne izraža v enaki meri.

12. Dokazano je, da ozaveščenost o osebah LGBTI vse bolj narašča in da so deležne tudi večjega sprejemanja. Pripadniki širše javnosti, zlasti mlajših generacij, so bolj verjetno seznanjeni z vprašanji, ki vplivajo na osebe LGBTI, poleg tega pa je tudi bolj verjetno, da bodo v svojem osebnem ali poklicnem življenju prišli v stik z osebami LGBTI.

13. Posebna raziskava Eurobarometra št. 493 Evropske komisije iz leta 2019 je na primer razkrila vse večjo podporo takratnih 28 držav članic Evropske unije v odnosu do enakosti na podlagi spolne usmerjenosti, istospolnih porok in sprejemljivosti istospolnih zvez.⁹ To načelo »spoznavanja s pomočjo bližine« (ang. »familiarity through proximity«) je predstavljalo ključni dejavnik za rušenje zidov izključenosti oseb LGBTI, služilo pa je tudi kot katalizator za pogovore širše javnosti o raznolikosti glede spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnih značilnosti.

14. Vzporedno s spreminjajočimi se družbenimi odnosi vse več javno prepoznavnih oseb LGBTI svoje spolne usmerjenosti/identitete/značilnosti ne skriva, kar je morda tudi posledica omenjenih sprememb v družbenih odnosih. Vse več evropskih politikov, med drugim tudi nekateri, ki so v svoji državi zasedali funkcijo predsednika/-ce vlade ali predsednika/-ce države, se denimo identificira kot osebe LGBTI. Dejstvo, da so za javne predstavnike izvoljene osebe LGBTI, je seveda pomembno po simbolični plati, poleg tega pa se s tem poveča tudi možnost, da bodo mnenja in izkušnje oseb LGBTI upoštevana pri sprejemanju lokalnih, regionalnih in nacionalnih politik.

9. Posebna raziskava Eurobarometra št. 493 – Diskriminacija v Evropi: Poročilo o objavi (Evropska komisija, 2019), 122-127.

15. Kar zadeva pravne reforme, je v zadnjih tridesetih letih v nekaterih državah članicah prišlo do precej hitrih sprememb v zvezi s človekovimi pravicami oseb LGBTI. Kazenske prepovedi, ki so prej metale senco na življenja oseb LGBTI, so v številnih državah zamenjale različne oblike pravnega varstva oseb LGBTI v primeru diskriminacije, sovražnega govora in nasilja iz sovraštva.

16. Napredek na pravnem področju po vsej Evropi je poskrbel za večjo enakost oseb LGBTI na številnih področjih vsakodnevnega življenja, med drugim tudi pri zaposlovanju, zdravstvenem varstvu, izobraževanju in nastanitvi.¹⁰ Protidiskriminacijska zakonodaja držav članic tudi vse pogosteje zajema transspolne osebe. Poleg tega je do leta 2023 39 držav na območju Sveta Evrope sprejelo postopke za zagotavljanje pravnega priznanja spola.¹¹

17. Na področju družinskega prava, ki je dolgo časa veljalo za ključno oviro pri zagotavljanju enakosti oseb LGBTI, je 30 držav članic Sveta Evrope zagotovilo neko obliko pravnega statusa zvezam med istospolnimi pari (podatki so bili zajeti februarja 2023). Poleg tega je 19 od teh držav dovoljevalo istospolne poroke. V Evropi so bile prve registrirane partnerske zveze dovoljene leta 1989, prvi istospolni pari pa so se poročili leta 2021. V vse več državah članicah so osebe LGBTI zdaj pravno priznane kot starši, s polnimi starševskimi pravicami in odgovornosti.

18. Institucije Sveta Evrope so v zadnjih desetletjih odigrale pomembno vlogo pri uveljavljanju človekovih pravic oseb LGBTI. Pri tem velja omeniti zlasti Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP), ki je izreklo več ključnih sodb na področju spolne usmerjenosti in spolne identitete, kar je spodbudilo reforme po vsej Evropi in tudi širše. Na podlagi prelomnih sodb v zadevah *Dudgeon v United Kingdom*¹² in *Goodwin v United Kingdom*,¹³ ki sta potrdili, da so zakoni, s katerimi se kriminalizira homoseksualnost, in absolutne prepovedi pravnega priznanja spola nezdržljive z 8. členom Evropske konvencije o človekovih pravicah, je ESČP opredelilo številne pravice, ki bi jih morale imeti osebe LGTBI

10. *Sexual Orientation Discrimination Law outside the Labour Market* (Zakonodaja o diskriminaciji na področju spolne usmerjenosti zunaj trga dela) (Urad za publikacije Evropske unije, 2020); *Trans and intersex equality rights in Europe – a comparative analysis* (Enake pravice transpolnih in interspolnih oseb v Evropi – primerjalna analiza) (Urad za publikacije Evropske unije, 2018).

11. *Implementation of the Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity - Thematic Report on Legal Gender Recognition in Europe* (Izvajanje Priporočila CM/Rec(2010)5 Odbora ministrov o ukrepih za boj proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti ali spolne identitete – Tematsko poročilo o pravnem priznanju spola v Evropi), GT-ADI-SOGI (2s022), Usmerjevalni odbor za boj proti diskriminaciji, raznolikost in vključevanje (CDADI) – Odbor ministrov Sveta Evrope, Delovna skupina za spolno usmerjenost, spolno identiteto, spolno izražanje in spolne značilnosti (GT-ADI-SOGI).

12. Vloga št. 7525/7 (ESČP, 22. oktober 1981).

13. Vloga št. 28957/95 (ESČP, 11. julij 2002).

ne glede na njihovo spolno usmerjenost ali spolno identiteto.¹⁴ To sodno prakso so še nadalje okrepile pomembne odločitve Evropskega odbora za socialne pravice glede diskriminacije pri izobraževanju o spolnem in reproduktivnem zdravju¹⁵ in glede sterilizacije, ki je predpogoj za pravno priznanje spola.¹⁶

19. Pravice, na katere se sklicuje ESČP v zadevah, ki obravnavajo tožeče stranke, ki so osebe LGBTI ali osebe, ki podpirajo enakost oseb LGBTI, segajo od zaščite pred ponižujočim ravnanjem, vključno z zaščito pred sovražnim govorom in nasiljem, uperjenima proti osebam LGBTI,¹⁷ in pozitivnih obveznosti za učinkovito preiskovanje vsakega takšnega ravnanja,¹⁸ pravice do svobode in varnosti,¹⁹ pravice do svobode izražanja (povezano s spodbujanjem človekovih pravic oseb LGBTI),²⁰ pravice do svobodnega in miroljubnega zbiranja in združevanja,²¹ ter pravice do pravnega priznanja spola brez zahtev, ki bi pomenile zlorabo.²² ESČP je bilo še posebej dejavno na področju zaščite pravice do družinskega življenja, saj je potrdilo, da transspolni posamezniki²³ in istospolni pari²⁴ lahko uživajo v družinskem življenju, in sicer z razširitevjo zaščite enakosti za istospolne pare na področjih, kot so prenos najema,²⁵ dostop do zdravstvenega zavarovanja,²⁶ dovoljenja za bivanje²⁷ in posvojitve²⁸ ter priznanje, da morajo države članice pogodbenice EKČP nuditi zakonito priznanje in zaščito istospolnim parom.²⁹

-
14. *Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalski*, Vloga št. 33290/96 (ESČP, 21. december 1999); *Identoba in drugi proti Gruziji*, Vloga št. 73235/12 (ESČP, 12. maj 2015); Glej na splošno Informativne pregledje Evropskega sodišča za človekove pravice o *homoseksualnosti: kazenski vidiki, vprašanja spolne usmerjenosti in spolne identitete* pod zavihkom »Factsheets« (Informativni pregledi) (*spletna stran Evropskega sodišča za človekove pravice*), <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press/factsheets&c>. Glej tudi Tematske pregledje Oddelka za izvrševanje sodb Evropskega sodišča za človekove pravice o pravicah LGBTI oseb <https://rm.coe.int/thematic-factsheet-lgbti-eng/1680a3b2d7>.
 15. *International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS) v. Croatia*, Pritožba št. 45/2007 (2009).
 16. *Transgender Europe and ILGA-Europe v. the Czech Republic*, Pritožba št. 117/2015 (2018).
 17. *Oganezova proti Armeniji*, Vloga št. 71367/12, Vloga št. 72961/12 (ESČP, 15. maj 2022).
 18. *Identoba in drugi proti Gruziji*, Vloga št. 73235/12 (ESČP, 12. maj 2015).
 19. Glej npr. *OM proti Madžarski*, Vloga št. 9912/15 (ESČP, 5. julij 2016).
 20. *Bayev in drugi proti Rusiji*, Vloga št. 67667/09 (ESČP, 20. junij 2017).
 21. *Bączkowski in drugi proti Poljski*, Vloga št. 1543/06 (ESČP, 3. maj 2007).
 22. *AP, Garcon in Nicot proti Franciji*, Vloga št. 79885/12 (ESČP, 6. april 2017); *X in Y proti Romuniji*, Vloga št. 2145/16 (ESČP, 19. januar 2021).
 23. *X, Y in Z proti Združenemu Kraljestvu*, Vloga št. 21830/93 (ESČP, 22. april 1997).
 24. *Schalk in Kopf proti Avstriji*, Vloga št. 30141/04 (ESČP, 22. november 2010).
 25. *Karner proti Avstriji*, Vloga št. 40016/98 (ESČP, 24. julij 2003).
 26. *PB in JS proti Avstriji*, Vloga št. 18984/02 (ESČP, 22. oktober 2010).
 27. *Taddeucci in McCall proti Italiji*, Vloga št. 51362/09 (ESČP, 30. junij 2016).
 28. *X in drugi proti Avstriji*, Vloga št. 19010/07 (ESČP, 19. februar 2013). V zvezi s pravicami transspolnih staršev, glej: *AM in drugi proti Rusiji*, Vloga št. 47220/19 (ESČP, 6. julij 2021).
 29. *Oliari in drugi proti Italiji*, Vloga št. 18766/11 in 36030/11 (ESČP, 21. julij 2015); *Fedotofa in drugi proti Rusiji*, Vloge št. 40792/10, 30538/14 in 43439/14 (ESČP, 17. januar 2023); *Buhuceanu in drugi proti Romuniji*, Vloga št. 20081/19 in 20 drugih (ESČP, 23. maj 2023).

20. Prispevek ESČP pri uveljavljanju človekovih pravic oseb LGBTI je še okrepilo delo drugih organov in institucij v okviru Sveta Evrope. Odbor ministrov je leta 2010 izdal ključno priporočilo CM/Rec(2010)5 o ukrepih za boj proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti ali spolne identitete. V tem priporočilu je Odbor ministrov izrecno pozval države članice, naj »zagotovijo sprejetje in učinkovito izvajanje zakonodajnih in drugih ukrepov za boj proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti ali spolne identitete, zagotovijo spoštovanje človekovih pravic lezbijk, gejev, biseksualnih in transspolnih oseb ter spodbujajo strpnost do njih.«³⁰

21. Podobna priporočila so sprejele tudi druge institucije Sveta Evrope. Parlamentarna skupščina je v zadnjih letih med drugim izdala resolucije o enakosti transspolnih³¹ in interspolnih³² oseb, pravici do zasebnega in družinskega življenja ne glede na spolno usmerjenost³³ ter o boju proti vse pogostejše izraženemu sovraštvu do oseb LGBTI³⁴.

22. To delo so še okrepile resolucije Kongresa lokalnih in regionalnih oblasti Sveta Evrope, ki vse pogosteje poziva lokalne in regionalne oblasti k zaščiti oseb LGBTI,³⁵ in ki je potrdil, da »za upravičevanje sovražnega govora ali katere koli druge oblike diskriminacije, vključno z diskriminacijo na podlagi spolne usmerjenosti ali spolne

30. Priporočilo CM/Rec(2010)5 Odbora ministrov Sveta Evrope, priporočilo (2).

31. Resolucija 2048 (2015) Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o diskriminaciji transspolnih oseb v Evropi, Besedilo, ki ga je skupščina sprejela 22. aprila 2015 (15. zasedanje).

32. Resolucija 2191 (2017) Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o spodbujanju človekovih pravic in odpravljanju diskriminacije interspolnih oseb, Besedilo, ki ga je skupščina sprejela 12. oktobra 2017 (35. zasedanje).

33. Resolucija 2239 (2018) Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o zasebnem in družinskem življenju: doseganje enakosti ne glede na spolno usmerjenost, Besedilo, ki ga je skupščina sprejela 10. oktobra 2018 (3. zasedanje).

34. Resolucija 2417 (2022) Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o boju proti naraščajočemu sovraštvu do LGBTI oseb v Evropi, Besedilo, ki ga je skupščina sprejela 25. januarja 2022 (3. zasedanje).

35. Kongres lokalnih in regionalnih oblasti Sveta Evrope, Resolucija 380(2015) o zagotavljanju pravic lezbijk, gejev, biseksualnih in transspolnih oseb (LGBT): odgovornost evropskih mest in regij; Kongres lokalnih in regionalnih oblasti Sveta Evrope, Resolucija 470(2021) o zaščiti oseb LGBTI v kontekstu naraščajočega sovražnega govora in diskriminacije proti osebam LGBTI: vloga lokalnih in regionalnih oblasti.

identitete, ni mogoče uporabiti ne (kulturnih, tradicionalni ali verskih) vrednot ne pravil glede »prevladujoče kulture« v določenih državah.«³⁶ Poleg tega so imeli številni komisarji za človekove pravice s svojimi pooblastili za spodbujanje ozaveščenosti in spoštovanja človekovih pravic v državah članicah pomembno vlogo pri razjasnitvi, na kakšen način se varstvo človekovih pravic uporablja za osebe LGBTI v Evropi, saj so državam članicam pomagali pri sprejemanju politik, ki so vključujoče do oseb LGBTI, in prepoznavanju kršitev pravic, ko pride do njih, s pomočjo izjav, poročil o obiskih držav, komentarjev o človekovih pravicah in tematskih dokumentov.³⁷ Evropska komisija za demokracijo skozi pravo (t.i. Beneška komisija) sčasoma zavzema vse trdnejša stališča pri obrambi pravic oseb LGBTI, zlasti v primerih, kjer obstajajo omejitve dostopa do informacij v zvezi s spolno usmerjenostjo in spolno identiteto ali kjer se omenjene informacije cenzurirajo.³⁸

-
36. Kongres lokalnih in regionalnih oblasti Sveta Evrope, Resolucija 380(2015) o zagotavljanju pravic lezbijk, gejev, biseksualnih in transspolnih oseb (LGBT): odgovornost evropskih mest in regij (2). Enak argument je Evropsko sodišče za človekove pravice uporabilo tudi v zadevi *Beizaras in Levickas proti Litvi*, Vloga št. 41288/15 (ESČP, 14. januar 2020).
 37. Glej npr. *Human Rights and Gender Identity* (Človekove pravice in spolna identiteta), CommDH/Dokument o vprašanih (2009), Council of Europe Publishing, 2009); *Diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti in spolne identitete v Evropi*, 2. izdaja, (Council of Europe Publishing, 2011); *Human Rights and Intersex People* (Človekove pravice in interspolne osebe) – Tematski dokument (Council of Europe Publishing, 2015).
 38. Evropska komisija za demokracijo skozi pravo, Madžarska – Mnenje o združljivosti z mednarodnimi standardi človekovih pravic zakona LXXIX o spremembi nekaterih zakonov za varstvo otrok, Mnenje št. 1059/ 2021 CDL-AD(2021)050, sprejeto na 129. plenarnem zasedanju (Benetke/na spletu, 10. in 11. december 2021). Evropska komisija za demokracijo skozi pravo, Mnenje o vprašanju prepovedi tako imenovane propagande homoseksualnosti v luči nedavne zakonodaje v nekaterih državah članicah Sveta Evrope, Mnenje 707/2012 CDL-AD(2013)022, sprejeto na 95. plenarnem zasedanju (Benetke, 14.–15. junij 2013).

III. Nadaljnji izzivi na področju človekovih pravic LGBTI oseb na območju Sveta Evrope

23. ECRI sicer pozdravlja te pomembne dosežke, vendar ugotavlja tudi, da so še vedno prisotni številni resni izzivi. Podobno kot pri primerih, ki kažejo napredek, so tudi stalni izzivi na področju človekovih pravic oseb LGBTI v Evropi večplastni in omejujejo socialno vključenost, pravno varstvo ter udeležbo oseb LGTBI na vseh področjih življenja.

24. ECRI priznava tudi pomen prepoznavanja, načrtovanja in boja proti novim ali nastajajočim virom nestrpnosti in diskriminacije oseb LGBTI. Tehnološki napredek lahko na primer okrepi uživanje človekovih pravic oseb LGBTI in njihovo sodelovanje v družbi, vendar pa se nekatere oblike tehnologije, npr. umetna inteligenca, vključno s sistemi za prepoznavanje obraza in algoritemskimi sistemi, lahko uporabijo tudi za spodkopavanje zasebnosti, varnosti in enakosti oseb LGBTI.

Pomanjkanje zanesljivih podatkov in ustreznih politik

25. Na območju Sveta Evrope primanjkuje podatkov o razširjenosti, osebnih okoliščin (npr. zdravstvenem, ekonomskem in izobrazbenem statusu), presečnih značilnostih ter življenjskih izkušnjah oseb LGBTI. Pomanjkanje takšnih podatkov je še posebej opazno, ko gre za lezbijke, biseksualne, transspolne in interspolne ženske. Razlog za to je lahko ravnodušnost javnih uslužbencev v zvezi z zbiranjem podatkov glede spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnih značilnosti pa tudi strah, ki nekaterim osebam preprečuje, da bi svoj LGBTI-status razkrile tretjim osebam, vključno s tistimi na položajih oblasti. Čeprav obstajajo novi podatki, ki nakazujejo na to, da se osebe LGBTI po vsej Evropi spopadajo s pomembnimi težavami, pa situacijo – tako glede preprečevanja diskriminacije oseb LGBTI kot glede priprave ustreznih ukrepov za spodbujanje uresničevanja človekovih pravic oseb LGBTI – še otežujejo vrzeli, ki preprečujejo sistematično in zanesljivo zbiranje podatkov o osebah LGBTI.

26. Brez doslednega in na dokazih temelječega razumevanja življenjskih izkušenj in izzivov, s katerimi se soočajo osebe LGBTI, vključno s tistimi, ki doživljajo presečno diskriminacijo, kot so osebe, ki pripadajo romskim in potujočim skupnostim, oblikovalci politik ne bodo imeli potrebnih orodij za prepoznavanje in učinkovito uresničevanje dejanskih potreb te raznolike populacije. Posledično se poveča verjetnost, da se bodo politike sprejemale na podlagi stereotipov ali predpostavk. To tveganje se še poveča v primeru lezbijk, biseksualnih, transspolnih in interspolnih žensk, ki so zaradi težav pri zbiranju podatkov in vzpostavljanju stikov z njimi za namene zbiranja podatkov morda v trenutnih lokalnih, regionalnih in nacionalnih podatkih nezadostno ali premalo zastopane. Poleg tega lahko nasprotniki zaradi pomanjkanja izčrpnih podatkov o spolni usmerjenosti, spolni identiteti in spolnih značilnostih vse lažje zavračajo človekove pravice oseb LGBTI kot nepomembne ali marginalne. ECRI ponovno potrjuje, da odsotnost podatkov še ne pomeni, da osebe LGBTI ne trpijo zaradi nestrpnosti, nasilja in drugih zlorab.

27. Vprašanje vidnosti in zanesljivih podatkov je še posebej pomembno v kontekstu interspolnih oseb. V številnih evropskih državah je, kljub vse večji ozaveščenosti in formalnim obsodbam, malo uspehov pri preprečevanju neterapevtskih zdravstvenih posegov ali tako imenovanih posegov za normalizacijo spola na interspolnih otrocih brez njihovega svobodnega in obveščenege soglasja in brez zadostnih informacij o morebitnih fizičnih in duševnih učinkih na zadevne osebe, njihove starše ali skrbnike.³⁹ Nekatere države članice so sicer uvedle ukrepe z namenom prepovedi ali omejitve takšnih posegov, vendar je praksa na tem področju v veliki meri nezadostno raziskana in pogosto ostaja diskrecijska pravica nacionalnih zdravstvenih organov in posameznih kliničnih zdravnikov. Ko se tako imenovani postopki normalizacije izvajajo iz družbenih razlogov, npr. tesnoba staršev, estetske želje ali pričakovana stigmatizacija v prihodnosti⁴⁰, in brez legitimne terapevtske utemeljitve, gre za jasno kršitev človekovih pravic.⁴¹ Interspolnim osebam lahko pustijo doživljenjske posledice, vključno s sterilizacijo, hudimi brazgotinami, izgubo spolne funkcije, psihološkimi travmami in potrebo po obširnem nadaljnjem zdravljenju.⁴²

39. Resolucija 2191 (2017) Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o spodbujanju človekovih pravic in odpravljanju diskriminacije interspolnih oseb, Besedilo, ki ga je skupščina sprejela 12. oktobra 2017 (35. zasedanje); Resolucija Evropskega parlamenta z dne 14. februarja 2019 o pravicah interspolnih oseb (2018/2878(RSP)).

40. Glej na splošno: Resolucija 2191 (2017) Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o spodbujanju človekovih pravic in odpravljanju diskriminacije interspolnih oseb, besedilo, ki ga je skupščina sprejela 12. oktobra 2017 (35. zasedanje).

41. Komisar Sveta Evrope za človekove pravice, *Human Rights and Intersex People* (Človekove pravice in interspolne osebe) – *Dokument o vprašanjih* (Council of Europe Publishing, 2015).

42. Resolucija 2191 (2017) Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o spodbujanju človekovih pravic in odpravljanju diskriminacije interspolnih oseb, Besedilo, ki ga je skupščina sprejela 12. oktobra 2017 (35. zasedanje).

Nepotrebni medicinski posegi, ki se izvajajo neprostoovoljno, vzbujajo resne skrbi glede pravic do dostojanstva, telesne nedotakljivosti in zaščite pred nečloveškim ali ponižujočim ravnanjem.⁴³

28. Na splošno tudi iz raziskav izhaja, da se lahko zadevno prebivalstvo še naprej sooča z visokimi stopnjami nasilja in diskriminacije, tudi če so države članice že sprejele politike z namenom zagotavljanja varnosti in enakosti oseb LGBTI. Ugotovitve iz raziskave, izvedene v takratnih 28 državah članicah Evropske unije, v Srbiji in v Severni Makedoniji, so na primer pokazale, da je bilo 38 % anketirancev v preteklem letu deležnih nadlegovanja, ker so bile osebe LGBTI. V isti raziskavi je 21 % anketirancev navedlo, da čutijo diskriminacijo na delovnem mestu, ker so osebe LGBTI, 37 % anketirancev pa je navedlo, da iz istega razloga čutijo diskriminacijo na področjih, ki niso povezana z zaposlovanjem.⁴⁴ Te ugotovitve razkrivajo tudi morebitne omejitve formalnih pravnih posegov in nakazujejo na to, da se znatno število oseb LGBTI v Evropi še vedno sooča z neenakostjo, tveganjem in nasiljem, ne glede na stopnjo obstoječe zaščite.⁴⁵

Potreba po odločnejšem ukrepanju na področju vključujočega izobraževanja

29. Na učence LGBTI⁴⁶ pomembno vpliva to, v kolikšni meri vprašanja spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnih značilnosti ali vprašanja, povezana z raznolikostjo družinskih oblik, niso vključena v politike in

43. Evropsko sodišče za človekove pravice, *M proti Franciji*, Vloga št. 42821/18 (ESČP, 19. maj 2022); Posebni poročevalec za mučenje in drugo kruto, nečloveško ali poniževalno ravnanje ali kaznovanje, *Poročilo posebnega poročevalca za mučenje in drugo kruto, nečloveško ali poniževalno ravnanje ali kaznovanje*, dok. ZN št. A/HRC/31/57 (5. januar 2016). Evropsko sodišče za človekove pravice še ni razsodilo, ali so tako imenovani posegi normalizacije združljivi z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah. Vendar pa v zvezi s sodbo, v kateri je ESČP na koncu razsodilo, da je zahtevek nedopusten, glej razpravo ESČP o takšnih postopkih v okviru člena 3; Evropsko sodišče za človekove pravice, *M proti Franciji*, Vloga št. 42821/18 (ESČP, 19. maj 2022).

44. Agencija Evropske unije za temeljne pravice, *EU-LGBTI: A long way to go for LGBTI equality* (Dolga pot do enakosti LGBTI), Luksemburg, Urad za publikacije Evropske unije (2020).

45. Glej npr. Marie-Anne Valfort, *LGBTI in OECD Countries: A Review* (LGBTI osebe v državah članicah OECD: Pregled), OECD Social, Employment and Migration Working Papers, št. 198 (2017, OECD Publishing, Pariz); Odbor za enakost in nediskriminacijo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope, *Combating rising hate against LGBTI people in Europe* (Boj proti naraščajočemu sovraštvu proti osebam LGBTI v Evropi) (Dok. št. 15425, 17. december 2021); Resolucija 2417 (2022) Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o boju proti naraščajočemu sovraštvu do oseb LGBTI v Evropi, Besedilo, ki ga je skupščina sprejela 25. januarja 2022 (3. zasedanje).

46. ECRI za namene SPP št. 17 uporablja izraz »učenci LGBTI«, ki zajema vse učence LGBTI učence, tudi otroke v predšolskem izobraževanju in vrtcih ter, kjer je ustrezno, učence s starši LGBTI, čeprav priznava, da obstajajo pomembne razlike med učenci v različnih kontekstih, ki nato oblikujejo način, na katerega učenci doživljajo LGBTI-fobično diskriminacijo in nestrpnosti.

prakse, ki urejajo vse ravni izobraževanja. Rahločuten, starosti primeren in odprt pristop do spola in spolnosti lahko spodbuja spoštovanje do učencev LGBTI in preprečuje razvoj kulture ustrahovanja, nadlegovanja, diskriminacije in nasilja. Nasprotno pa lahko izobraževalne politike, ki temeljijo na molku ali stigmatizaciji, še okrepijo marginalizacijo LGBTI učencev in legitimizirajo predsodke proti osebam LGBTI.⁴⁷ V takšnih okoljih nastajata akutni in kronični stres, negativno pa vplivajo tudi na fizično in duševno zdravje ter dobro počutje učencev LGBTI.

30. Učni načrti v številnih evropskih državah le površno omenjajo osebe LGBTI in različne družinske oblike, bodisi zaradi formalnih prepovedi ali pa zaradi uradnih protislovij. Namerna ali nenamerna odsotnost starosti primernih in vključujočih izobraževalnih virov, vključno s celovito izobrazbo na področju odnosov in spolnosti, še okrepi socialno izolacijo in prispeva k razlikovanju mladih učencev LGBTI od in njihovih vrstnikov.⁴⁸ Učenci LGBTI po vsej Evropi so še posebej dovzetni za ustrahovanje, nasilje in zlorabe⁴⁹, ki so pogosto posledica nevednosti in nerazumevanja spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnih značilnosti. Vključujoče izobraževanje je pomemben dejavnik pri preprečevanju takšnih nesporazumov. Če učencem odvzamemo priložnost za učenje o idejah spoštovanja, odprtosti in vključenosti, lahko to privede le do nadaljnjega ustrahovanja in zlorabe.

Pomanjkanje formalnega priznavanja in zaščite istospolnih parov in družinskih vezi oseb LGBTI

31. Kljub temu, da je bil v zadnjih letih dosežen precejšen napredek, številne države Sveta Evrope še vedno nimajo vzpostavljenega sistema formalnega priznavanja ali zaščite družinskih vezi oseb LGBTI. V teh državah odnosi med istospolno usmerjenimi osebami nimajo pravnega statusa, pa naj gre za zakonsko zvezo, registrirano partnersko zvezo ali sobivanje. Osebe LGBTI lahko ob selitvi v drugo evropsko državo ugotovijo tudi, da njihovo istospolno razmerje, ki je bilo v eni državi članici formalizirano, v drugi državi ni pravno priznано.⁵⁰ V praksi so istospolni pari zaradi pomanjkanja pravnega priznanja

47. *Safe at school: Education sector responses to violence based on sexual orientation, gender identity/expression or sex characteristics in Europe* (Varni v šoli: Odzivi izobraževalnega sektorja na nasilje na podlagi spolne usmerjenosti, splošne identitete/izražanja ali spolnih značilnosti v Evropi) (Svet Evrope, 2018), 37–39. Glej tudi: Komisar Sveta Evrope za človekove pravice, Pripomba o človekovih pravicah, »Comprehensive sexuality education protects children and helps build a safer, inclusive society« (Celovita vzgoja o spolnosti ščiti otroke in pomaga pri ustvarjanju varnejše, vključujoče družbe) (21. julij 2020).

48. Glej UNESCO, *International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach* (Mednarodne tehnične smernice o vzgoji o spolnosti: pristop, osnovan na dokazih) (UNESCO, 2018) <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770>.

49. *Safe at school: Education sector responses to violence based on sexual orientation, gender identity/expression or sex characteristics in Europe* (Varni v šoli: Odzivi izobraževalnega sektorja na nasilje na podlagi spolne usmerjenosti, splošne identitete/izražanja ali spolnih značilnosti v Evropi) (Svet Evrope, 2018), 22–24.

50. Glej npr. sodbo z dne 5. junija 2018, *Coman*, C673/16, EU:C:2018:385; *Relu-Adrian Coman in drugi proti Romuniji*, Vloga št. 2663/21 (ESČP, sporočeno 9. februarja 2011).

socialno in finančno ranljivejši, saj ne morejo dostopati niti do osnovnih socialnih prejemkov, prav tako pa se jim lahko odreče pravica do sprejemanja pomembnih odločitev v zvezi z njihovimi najočjimi svojci, vključno z odločitvami v zvezi z nujno zdravstveno oskrbo.

32. Osebe LGBTI lahko tudi v zvezi s svojimi otroki izkoristijo le malo zaščitnih ukrepov. Ti posamezniki LGBTI, ki si družine ne morejo ustvariti po formalni poti, npr. s pomočjo posvojitve in oploditve z biomedicinsko pomočjo, zlasti nebiološki starši, ne morejo varno zaščititi svojih obstoječih družinskih enot in lahko celo izgubijo možnost stika s svojimi otroki, pri čemer ne morejo izkoristiti nobenega učinkovitega pravnega sredstva. To prav tako negativno vpliva na pravice otrok do uživanja družinskega življenja. V številnih državah članicah se staršem LGBTI lahko celo odvzame njihov pravni status starša, čeprav je v drugi državi članici ta status ustrezno vzpostavljen.⁵¹

33. Nekatere države članice zdaj razveljavljajo predhodno sprejete zakone, ki so uresničevali človekove pravice oseb LGBTI, ali pa jih ne izvajajo. Takšno nazadovanje, ki je očitno na področju družinskega življenja in na drugih pravnih področjih, bistveno zmanjšuje varnost in enakopravnost oseb LGBTI.⁵² Vse več je tudi dokazov o tem, da pristojni nacionalni organi ne izvajajo ključnih mehanizmov za zaščito oseb LGBTI, vključno s partnerskimi⁵³ in starševskimi⁵⁴ pravicami ter svobodo izražanja identitete LGBTI,⁵⁵ tudi če jim takšno izvajanje naročita Evropsko sodišče za človekove pravice ali Sodišče Evropske unije.

Nezadostna ureditev pravnega priznanja spola in zaščite transspolnih oseb

34. V številnih evropskih državah je dostop do pravnega varstva, zlasti na področju, ki je namenjeno transspolni populaciji, npr. pravica do pravnega priznanja spola, pogojen s tem, da posameznik/-ca izpolnjuje zahteve, ki pomenijo zlorabo ali vdor v zasebnost.⁵⁶ Takšni predpogoji za dostop do osnovnih pravic lahko

51. Sodba z dne 14. decembra 2021, *V.M.A.*, C490/20, EU:C:2021:1008. Glej tudi: Alina Tryfonidou in Robert Wintemute, *Obstacles to the Free Movement of Rainbow Families in the EU: Study Required by the PETI Committee* (Ovire za prost pretok mavričnih družin v Evropi: študija, pripravljena na zahtevo Odbora PETI) (Evropska unija, 2021).

52. Glej npr. predlog omnibus zakona T/9934 (maj 2020), člen 3, Madžarska; Ustavno sodišče Bolgarije, Ustavni spis št. 3/2018, Sodba št. 13 (27. julij 2018); osnutek zakona št. 301/1995 (marec 2023), Slovaška.

53. Relu-Adrian Coman in drugi proti Romuniji, Vloga št. 2663/21 (ESČP, sporočeno 9. februarja 2021); Sodba z dne 5. junija 2018, *Coman*, C673/16, EU:C:2018:385.

54. Sodba z dne 14. decembra 2021, *V.M.A.*, C490/20, EU:C:2021:1008.

55. *Bayev in drugi proti Rusiji*, Vloga št. 67667/09 (ESČP, 20. junij 2017).

56. *Human Rights and Gender Identity* (Človekove pravice in spolna identiteta), CommDH/Dokument o vprašanih (2009), Council of Europe Publishing, 2009); *Implementation of the Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity - Thematic Report on Legal Gender Recognition in Europe* (Izvajanje Priporočila CM/Rec(2010)5 Odbora ministrov o ukrepih za boj proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti ali spolne identitete –Tematsko poročilo o pravnem priznanju spola v Evropi), dok. GT-ADI-SOGI(2022)7, CDADI, GT-ADI-SOGI.

nastopijo v številnih različnih oblikah, npr. obveznost neželene zdravljenja ali operacije, sterilizacija, obvezna razveza obstoječe zakonske zveze ali plačilo precej visokih pristojbin, kar je odvisno od pristojnosti. Za številne transspolne osebe, ki želijo uveljaviti svoje človekove pravice, te zahteve pogosto predstavljajo nepremostljive ovire. Obstajajo tudi dokazi, da se odnos javnosti do pravnega priznanja spola v nekaterih državah članicah ohladil, kljub splošni podpori, ki se izkazuje tej temeljni človekovi pravici.⁵⁷

Pomanjkanje pravnih jamstev za interpolne osebe

35. Še posebej pereče je pomanjkanje formalne zaščite interpolnih oseb. Le malo evropskih držav zagotavlja izrecno zaščito interpolnih oseb z vključitvijo »spolnih značilnosti« med uradne/formalne osebne okoliščine v zakonih na področju enakosti, varstva pred diskriminacijo ter boja proti sovražnemu govoru in zločinom iz sovraštva. V nekaterih ureditvah je še vedno odprto vprašanje, ali bi domača sodišča obstoječe mehanizme varovanja »spola« razlagala tako, da vključujejo tudi neenako obravnavo interpolnih oseb. To stanje še dodatno prispeva k negotovemu položaju, v katerem se lahko znajdejo interpolni posamezniki po vsej Evropi.⁵⁸

Otrokove pravice in postopki konverzije, ki so jim izpostavljene osebe LGBTI

36. Še posebej skrb vzbujajoče je področje zaščite otrok in mladih LGBTI s starši ali skrbniki LGBTI.⁵⁹ Ti otroci in mladostniki so lahko namreč v celoti ali pa le delno izključeni iz zakonov, ki sicer vključujejo obravnavajo osebe LGBTI, njihove potrebe in želje pa so vse prepegosto podrejene predsodkom in pristranskosti odraslih. Takšno stanje ni v skladu s temeljnim načelom človekovih pravic, ki veleva, da mora biti pri vseh primerih v zvezi z otroki glavno vodilo največja korist otroka.⁶⁰

57. Posebna raziskava Eurobarometra št. 493 – Diskriminacija v Evropi: Poročilo o objavi (Evropska komisija, 2019), 128-131.

58. *Trans and intersex equality rights in Europe – a comparative analysis* (Enake pravice transpolnih in interpolnih oseb v Evropi – primerjalna analiza) (Urad za publikacije Evropske unije, 2018); *Human Rights and Intersex People* (Človekove pravice in interpolne osebe) – Dokument o vprašanih (Council of Europe Publishing, 2015). Evropsko sodišče za človekove pravice je leta 2022 sicer zavrnilo zahtevke na podlagi dopustnosti, vendar je obenem predlagalo, da bi v ustreznem pravnem postopku zaščitilo telesno nedotakljivost interpolnih otrok in mladostnikov. Glej: Evropsko sodišče za človekove pravice, *M proti Franciji*, Vloga št. 42821/18 (ESČP, 19. maj 2022).

59. Glej npr. Svet Evrope, *Strategija Sveta Evrope za otrokove pravice (2022–2027)* (Svet Evrope, 2022), 23.

60. Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah, člen 3(1).

37. Mladi LGBTI so glede postopkov reparativne terapije v še posebej ranljivem položaju. Ti izjemno neetični posegi, ki se včasih imenujejo tudi tako imenovane terapije za konverzijo, naj bi spremenile spolno usmerjenost in/ali spolno identiteto posameznikov. Postopki konverzije se lahko izvajajo na različne načine, vključno s fizičnim, čustvenim ali psihološkim trpinčenjem, uporabljajo pa se lahko tudi pri odraslih osebah LGBTI. Akterji na področju človekovih pravic⁶¹ so obsodili postopke konverzije, ki so v vse več evropskih državah prepovedani.⁶² Čeprav so postopki konverzije pri doseganju zastavljenih ciljev neučinkoviti, imajo lahko vseživljenjske negativne posledice na duševno in fizično dobro počutje oseb LGBTI. Spodkopavajo pravice oseb LGBTI do dostojanstvenega življenja brez nečloveškega ali ponižujočega ravnanja.

Neustrezno obravnavanje prošelj za azil oseb LGBTI

38. Na področju azilnega in begunskega prava je utemeljen strah pred preganjanjem ali trpinčenjem osebe LGBTI priznan kot podlaga za azil.⁶³ Vendar tudi v državah, kjer je takšno priznanje že v veljavi, obstajajo dokazi, da lahko organi prisilijo posameznike v postopke ocenjevanja, ki predstavljajo zlorabo, da se tako ugotovi »verodostojnost« njihove spolne usmerjenosti.⁶⁴ Ti postopki med drugim vključujejo invazivno zaslisevanje, psihološko testiranje in nesorazmerne posege, če osebe na začetku ne razkrijejo LGBTI-fobičnega motiva za svojo izkušnjo preganjanja. Takšni postopki ocenjevanja so ponižujoči in nesorazmerno prizadenejo osebe LGBTI, ki lahko doživljajo presečne oblike diskriminacije na podlagi »rase«, etničnega ali nacionalnega porekla, državljanstva in veroizpovedi. Na območju Sveta Evrope

61. Poročilo neodvisnega strokovnjaka za zaščito pred nasiljem in diskriminacijo na podlagi spolne usmerjenosti in spolne identitete, *Practices of so-called »conversion therapy«* (Postopki tako imenovane terapije konverzije), dok. ZN št. A/HRC/44/53 (1. maj 2020). Glej tudi: Komisar za človekove pravice Sveta Evrope, »Nothing to cure: putting an end to so-called »conversion therapies« for LGBTI people (Tu ni česa pozdraviti: ukinitvev tako imenovanih terapij konverzije za LGBTI osebe)« (16. februar 2023) <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/nothing-to-cure-putting-an-end-to-so-called-conversion-therapies-for-lgbti-people>.

62. Glej npr. *Bans on conversion »therapies«* (Prepoved »terapij« konverzije), *Stanje v izbranih državah članicah EU*, informativno gradivo Evropskega parlamenta (Evropska unija, 2022).

63. Priporočilo CM/Rec(2010)5 Odbora ministrov, 42-44. Glej tudi: Visoki komisar Združenih narodov za begunce, »Smernice o mednarodni zaščiti št. 9: Zahtevki za status begunca na podlagi spolne usmerjenosti in/ali spolne identitete v smislu člena 1A(2) Konvencije iz leta 1951 in/ali njenega Protokola iz leta 1967 o statusu beguncev«, HCR/GIP/12/09 (UNHRC) (23. oktober 2012).

64. Sodba z dne 2. decembra 2014, *A, B and C v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C148/13 do C150/13, EU:C:2014:2406; Sodba z dne 25. januarja 2018, *F v. Bevandorlasi es Allampolgarsagi Hivatal*, C473/16, EU:C:2018:36. Glej tudi: Komisar Sveta Evrope za človekove pravice, Pripomba o človekovih pravicah, »Open minds are needed to improve the protection of LGBTI asylum seekers in Europe« (Potrebni so odprti umi za izboljšanje zaščite prosilcev za azil LGBTI v Evropi) (Svet Evrope, 11. oktober 2018).

se lahko begunci in prosilci za azil, ki so osebe LGBTI, soočajo z diskriminacijo in nestrpnostjo tudi zunaj postopkov ocenjevanja prošenj za azil, med drugim tudi zaradi nevarnih nastanitev, omejenega dostopa do potrebnih storitev zdravstvenega varstva in preprek, ki jih ovirajo pri zagotovitvi polnega pravnega priznanja.

39. ECRI ugotavlja, da v nekaterih okoliščinah lahko nastane tveganje za preganjanje ali trpinčenje tudi v državah članicah, ki priznavajo osebe LGBTI kot begunce. V državah, kjer zakoni ali pravne sankcije, uperjeni proti osebam LGBTI, sicer obstajajo, vendar se v splošnem ne izvajajo, lahko še vedno obstaja tveganje, da bo oseba LGBTI ob vrnitvi v takšno državo izpostavljena škodljivemu ravnanju. S tem se še dodatno poudari potreba po skrbnem premisleku posameznih okoliščin prosilcev za azil in beguncev, ki so osebe LGBTI, ter potreba po spoštovanju njihovih človekovih pravic in njihovi zaščiti pred diskriminacijo, preganjanjem in trpinčenjem, vključno z načelom nevračanja.

Vse pogostejši sovražni govor zoper osebe LGBTI in tako imenovane antigenderske kampanje

40. V zadnjih letih je več držav članic opozorilo na krepitev političnega in drugega javnega diskurza, zlasti na spletu, uperjenega proti tako imenovani ideologiji LGBTI ali ideologiji spola.⁶⁵ »Antigenderska« gibanja, ki nasprotujejo pravicam oseb LGBTI, pogosto nasprotujejo tudi kampanjam za pravice žensk, tudi tistim, ki se zavzemajo za večjo reproduktivno neodvisnost. Pogosto temeljijo na neutemeljenih trditvah, da naj bi varstvo in uveljavljanje pravic žensk in oseb LGBTI spodkopavalo nacionalno identiteto, versko svobodo in tradicionalne družinske vrednote.⁶⁶ Retorika, uperjena proti družbenemu spolu in osebam LGBTI, lahko tudi zmotno predstavlja človekove pravice oseb LGBTI, zlasti transspolnih oseb, kot grožnjo ali tveganje za pravice žensk in otrok. »Antigenderske« kampanje so po vsej Evropi povzročile val hujskaških javnih nastopov, ki vključujejo tudi nekatere komentarje, ki bi jih bilo mogoče opredeliti kot nestrpne ali sovražne do oseb LGBTI, zlasti transspolnih posameznikov. V nekaterih državah članicah so si domači politiki prisvojili antigendersko retoriko, da bi zanetili mržnjo, sami sebe pa prikazali kot zagovornike tradicionalnih vrednot.

65. Resolucija 2417 (2022) Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o boju proti naraščajočemu sovraštvu do LGBTI oseb v Evropi, Besedilo, ki ga je skupščina sprejela 25. januarja 2022 (3. zasedanje).

66. Glej na splošno: *Combating rising hate against LGBTI people in Europe* (Boj proti naraščajočemu sovraštvu do LGBTI oseb v Evropi) (dok. št. 15425, 17. december 2021), Odbor za enakost in nediskriminacijo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope; ECRI, *Annual Report on ECRI's activities covering the period from 1 January to 31 December 2021* (Letno poročilo o dejavnostih ECRI, ki zajemajo obdobje od 1. januarja do 31. decembra 2021) (2021), (18)–(22); Komisar za človekove pravice Sveta Evrope, Pripomba o človekovih pravicah »Pride vs. indignity: political manipulation of homophobia and transphobia in Europe« (Ponos ali ponižanje: politična manipulacija homofobije in transfobije v Evropi) (16. avgust 2021).

41. Če politične stranke in politiki na oblasti sprejmejo retoriko, uperjeno proti družbenemu spolu, se pristranskost do oseb LGBTI v širši javnosti pogosto še okrepi, saj se takšna retorika nato obravnava kot stališče z uradno podporo. Stališča, uperjena proti osebam LGBTI, se še bolj zakoreninijo takrat, ko se sprejmejo zakoni, ki bistveno vplivajo na osebe LGBTI in njihove pravice ali pa prepovedo razširjanje informacij o osebah LGBTI v javnih ustanovah ali v javnosti na splošno. Takšni zakoni in ukrepi ne vplivajo le na posameznike, ki jih zadevajo, pač pa ustvarjajo tudi zadušljivo ozračje, v kateri so organizacije civilne družbe na področju vprašanj, ki zadevajo osebe LGBTI, vse bolj prestrašene, saj se jim dozdeva, da so pri svojem povezovanju in ozaveščanju javnosti omejene.

Pomanjkanje odgovornosti za sovražni govor in nasilje iz sovraštva zoper osebe LGBTI

42. V nekaterih državah članicah obstajajo dokazi o sovraštvu zoper osebe LGBTI, vključno s tistimi, ki jih je obravnavalo Evropsko sodišče za človekove pravice.⁶⁷ .To še posebej velja za omejitve glede pravice do miroljubnega zbiranja in, z uporabo zakonov proti tako imenovani homoseksualni propagandi - tudi za omejitve glede odkritega izražanja, razširjanja ali razpravljanja o informacijah o spolni usmerjenosti, spolni identiteti ali spolnih značilnostih s strani oseb LGBTI.⁶⁸ Po vsej Evropi obstajajo številni primeri državnih in drugih organov, ki bodisi niso zaščitili oseb LGBTI in skupin pred zločini iz sovraštva, vključno z nasiljem ali sovražnim govorom, ki predstavlja spodbujanje k nasilju, zlasti na spletu, ali pa niso ustrezno raziskali in preganjali takšnih zločinov, ko je do njih prišlo, pogosto v odziv na poskuse oseb LGBTI, da bi uveljavljali svoje pravice do svobode zbiranja ali svobode izražanja.

43. Če uslužbenci organov kazenskega pregona in tožilci zavračajo preprečevanje, preiskovanje in preganjanje nasilnih dejanj in drugih kaznivih dejanj, storjenih zoper osebe LGBTI, ali pa so temu nenaklonjeni, so osebe LGBTI prikrajšane za ključne človekove pravice, vključno s pravico do zaščite pred nečloveškim ali ponižujočim ravnanjem ali kaznovanjem, kar je treba razumeti v povezavi s pravico do nediskriminacije.⁶⁹ Pomanjkanje zaščite in odgovornosti za takšna nasilna dejanja in druga kazniva

67. *Identoba in drugi proti Gruziji*, Vloga št. 73235/12 (ESČP, 12. maj 2015); *MC in AC proti Romuniji*, Vloga št. 12060/12 (ESČP, 12. april 2016); *Beizaras in Levickas proti Latviji*, Vloga št. 41288/15 (ESČP, 14. januar 2020); *Oganezova proti Armeniji*, Vloga št. 71367/12, Vloga št. 72961/12 (ESČP, 15. maj 2022).

68. *Alekseyev proti Rusiji*, Vloge št. 4916/07, 25924/08 in 14599/09 (ESČP, 21. oktober 2010); *GenderDoc-M proti Moldaviji*, Vloga št. 9106/06 (ESČP, 12. junij 2012); *Bayev in drugi proti Rusiji*, Vloga št. 67667/09 (ESČP, 20. junij 2017); *KAOS GL proti Turčiji*, Vloga št. 4982/07 (ESČP, 22. november 2016).

69. *Identoba in drugi proti Gruziji*, Vloga št. 73235/12 (ESČP, 12. maj 2015); *Sabalic proti Hrvaški*, Vloga št. 50231/13 (ESČP, 14. januar 2021).

dejanja pahneti osebe LGBTI v ozračje strahu in negotovosti. S tem se tudi resno omejuje njihovo sodelovanje v državljanskem, družbenem in političnem življenju držav članic. Takšno zavračanje ali nenaklonjenost je treba razumeti tudi v širšem evropskem pravnem in družbenem kontekstu, saj se s tem izgublajo priložnosti za razpravo, izražanje in potrjevanje človekovih pravic oseb LGBTI. Medtem ko oblasti v nekaterih državah članicah ne opravljajo ustreznih preiskav zločinov iz sovraštva, storjenih zoper osebe LGBTI, vključno s kaznivim sovražnim govorom, in jih tudi ne preganjajo v ustrezni meri, pa poleg drugih omejitev prepovedujejo javne shode oseb LGBTI, cenzurirajo knjige z vsebino LGBTI in označujejo publikacije LGBTI kot škodljive za otroke.⁷⁰ V nekaterih evropskih državah so lahko posamezniki izpostavljeni večji nevarnosti aretacije in pregona, če sodelujejo v mirnih demonstracijah oseb LGBTI, kot pa če bi zagrešili huda nasilna dejanja zoper osebe, ki so se udeležile takšnih demonstracij.

44. Nasilje proti osebam LGBTI se pogosto ne preiskuje in ne preganja tam, kjer so prisotni predsodki in diskriminacija. Vendar pa je to lahko tudi posledica nevednosti, neutemeljenih domnev in nerazumevanja. Iz nekaterih evropskih držav sicer prihajajo pozitivni primeri usposabljanj, osredotočenih na teme LGBTI, za uslužbence organov kazenskega pregona⁷¹, tožilce in sodne uradnike, vendar sta dostopnost in izvajanje takšnih programov v državah članicah neenakomerna. Dostopni in kulturno prilagojeni programi usposabljanja, ki so zasnovani v posvetovanju z LGBTI civilno družbo in ki so prilagojeni specifičnim potrebam uslužbencev organov kazenskega pregona⁷² ter drugim akterjem na področju kazenskega pravosodja, so lahko učinkovito orodje za preprečevanje in boj proti stereotipom ter predsodkom zoper osebe LGBTI, med njimi pa ustvarjajo tudi zaupanje. Brez takšnega usposabljanja je bolj verjetno, da bodo uslužbenci organov kazenskega pregona, tožilci in sodniki pristopili k reševanju incidentov in kaznivih dejanj, storjenih zoper osebe LGBTI, z vidika napačnih predpostavk, nespoznamov in predsodkov.

70. *Combating rising hate against LGBTI people in Europe* (Boj proti naraščajočemu sovraštvu do LGBTI oseb v Evropi) (dok. št. 15425, 17. december 2021), Odbor za enakost in nediskriminacijo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope; *Macate proti Latviji*, Vloga št. 61435/19 (ESČP, 23. januar 2023). Resolucija 2417 (2022) Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o boju proti naraščajočemu sovraštvu do LGBTI oseb v Evropi, Besedilo, ki ga je skupščina sprejela 25. januarja 2022 (3. zasedanje).

71. Glej tudi: Svet Evrope, Joanna Perry in Paul Franey, *Policing Hate Crime against LGBTI persons: Training for a Professional Police Response* (Delo policije na področju zločinov iz sovraštva, storjenih zoper LGBTI osebe: usposabljanje za strokoven policijski odziv) (Svet Evrope, 2017).

72. V zvezi s tem lahko uslužbenci organov kazenskega pregona vključujejo zaporniško in drugo skrbniško osebje v programe usposabljanja in razvoja kompetenc na področju preprečevanja in boja proti diskriminaciji LGBTI oseb, sovražnemu govoru in nasilju v krajih, kjer se izvaja odvzem prostosti, zlasti v centrih za pridržanje priseljencev in v zaporih. Glej tudi: delo Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nehumanega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT).

Priporočila

ECRI ugotavlja, da se stopnje in oblike nestrpnosti in diskriminacije oseb LGBTI v državah članicah Sveta Evrope med seboj zelo razlikujejo. Priporočila, ki jih navajamo v nadaljevanju, upoštevajo ugotovitve spremljanja držav, ki ga izvaja ECRI, mišljena pa so kot vodila, ki naj bodo državam članicam v sodelovanju z zadevnimi skupnostmi v pomoč pri preprečevanju in boju proti diskriminaciji in nestrpnosti do oseb LGBTI, pri čemer je treba seveda upoštevati posebne težave v različnih državah članicah.

ECRI priporoča, da vlade držav članic:

Splošna načela

1. namenijo posebno pozornost spodbujanju in doseganju enakosti oseb LGBTI ter boju proti diskriminaciji in nestrpnosti do njih, pri čemer naj sprejmejo vse pozitivne ukrepe, vključno z zakonodajo, administrativnimi politikami, nacionalnimi strategijami ali akcijskimi načrti, da se zagotovi, da bodo osebe LGBTI varne in po zakonu enako zaščitene ter da bodo lahko uživale pravice in svoboščine v enaki meri kot vsi drugi člani družbe;
2. zagotovijo, da se ukrepi, sprejeti za boj proti diskriminaciji in nestrpnosti do oseb LGBTI, izvajajo na vseh upravnih ravneh (lokalna/regionalna in nacionalna raven), ter poenostavijo vključevanje širokega spektra akterjev iz različnih družbenih sektorjev, vključno s pravnim, socialnim, verskim, izobraževalnim, civilno-družbenim in kulturnim področjem. Takšni ukrepi bi morali obravnavati tudi vpliv neenakosti med spoloma in škode, ki zaradi tega nastaja. Politike, sprejete z namenom povečanja enakosti spolov, bi morale ustrezno upoštevati izkušnje lezbijk, biseksualnih, transspolnih in interspolnih žensk;
3. zagotovijo, da zakoni in politike za boj proti zločinom iz sovraštva in diskriminaciji zagotavljajo učinkovito zaščito oseb LGBTI, in se vzdržijo sprejemanja zakonov ali politik, ki viktimizirajo ali legitimizirajo sovraštvo zoper osebe LGBTI ali jih diskriminirajo;
4. zagotovijo, da lahko vse osebe LGBTI in skupine svobodno izražajo stališča in informacije o svojih pravicah ter o svojem položaju v družbi in do njih tudi svobodno dostopajo, in sicer varno ter ne da bi jih pri tem kdo nadlegoval ali napadal, in da uživajo polno zaščito s strani policije in drugih pristojnih organov.

5. vzpostavijo celovit, natančen in zanesljiv sistem zbiranja ustreznih in razčlenjenih podatkov o osebah LGBTI, ob upoštevanju mednarodnih standardov zbiranja podatkov, ter zagotavljajo presečno perspektivo in spoštovanje načel zaupnosti, prostovoljne samoopredelitve in informiranega soglasja. Podatke je treba zbrati izključno za namen spodbujanja enakosti oseb LGBTI ter za preprečevanje in boj proti nestrpnosti in diskriminaciji oseb LGBTI. Prizadevati si je treba za posebno ozaveščanje, da se zagotovi, da so vsi podatki v čim večji možni meri reprezentativni za celotno populacijo LGBTI, vključno z osebami, ki so lahko žrtev presečne diskriminacije, npr. osebe LGBTI, ki so pripadniki romske ali potujoče skupnosti. V postopkih pridobivanja podatkov bi bilo treba natančno, ustrezno in v zadostni meri upoštevati izkušnje lezbijk, biseksualnih, transspolnih in interspolnih oseb, zlasti tistih, ki se identificirajo kot ženske.

6. razvijejo zakone, politike, akcijske načrte in druge ukrepe, ki temeljijo na dokazih, ki priznavajo in odražajo izkušnje, ki jih imajo osebe LGBTI z diskriminacijo – to vključuje tudi razumevanje, da lahko takšne izkušnje oblikujejo, spremenijo ali dopolnijo še drugi ključni vidiki identitete ali druge osebne izkušnje, vključno z »raso«, etničnim ali nacionalnim poreklom, državljanstvom, spolom, statusom invalidnosti in veroizpovedjo. Pri oblikovanju takšnih celovitih in učinkovitih zakonov, politik in akcijskih načrtov za osebe LGBTI bi morale vlade v svojo zasnovo, strukturo in uporabo vključiti presečni pristop ter izvajati redne periodične preglede za spremljanje izvajanja tega pristopa;

7. zagotovijo, da nacionalna zakonodaja učinkovito opredeljuje in prepoveduje diskriminacijo na podlagi dejanske ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnih značilnosti, ter da javne organe zavezuje k spodbujanju enakosti oseb LGBTI in preprečevanju diskriminacije pri opravljanju njihovih funkcij. Prepovedi diskriminacije, bodisi civilne, upravne ali kazenske, bi morale zajemati vsa področja življenja, vključno z izobraževanjem, zaposlovanjem, nastanitvijo in zdravstvenim varstvom. Oblasti bi morale zagotoviti, da se zakonodaja za boj proti diskriminaciji razširi tako, da zajema vse osebe LGBTI, osebe, ki so zaznane kot osebe LGBTI, in osebe, ki doživljajo diskriminacijo zaradi tega, ker so povezane z osebami LGBTI ali skupinami;

8. zagotovijo razvoj celovitega pravnega okvira, vključno s civilnimi, upravnimi in kazenskopravnimi določbami, za učinkovito preprečevanje sovražnega govora zoper osebe LGBTI, vključno s sovražnim govorom na spletu, in pregon sovražnega govora kazenske narave zoper osebe LGBTI ter drugih zločinov iz sovraštva. Kazni za sovražni govor kazenske narave zoper osebe LGBTI in za druge zločine iz sovraštva ne bi smele biti nižje od kazni za sovražni govor kazenske narave in za druge zločine iz sovraštva na podlagi drugih varovanih osebnih okoliščin.

9. zagotovijo, da nacionalna kazenska zakonodaja obsega kazniva dejanja, ki jim botrujejo anti-LGBTI vzgibi, in da se lahko vsak tak vzgib šteje za oteževalno okoliščino pri določanju ustreznih kazni;

10. zagotovijo, da zakoni, predpisi in politike, ki veljajo za posrednike internetnih storitev, ustrezno obsegajo zaščito pred diskriminacijo, sovražnim govorom in zločini iz sovraštva, uperjenim proti osebam LGBTI, pri čemer naj se upoštevajo različne in tudi presečne oblike diskriminacije;

Politike in institucionalna koordinacija

Nacionalne strategije in akcijski načrti na področju pravic oseb LGBTI

11. sprejmejo, izvajajo in ustrezno razpolagajo z nacionalno strategijo ali akcijskim načrtom za enakost za spodbujanje in doseganje enakosti ter preprečevanje in boj proti nestrpnosti in diskriminaciji na podlagi dejanske ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnih značilnosti;

12. zagotovijo, da vsaka nacionalna strategija ali akcijski načrt za enakost določa konkretne ukrepe, kot so predlogi zakonov, vladne smernice, programi usposabljanja, finančna podpora in kampanje za ozaveščanje javnosti, za preprečevanje sovražnega govora zoper osebe LGBTI in nasilja iz sovraštva, ter za doseganje učinkovite enakosti oseb LGBTI na vseh področjih življenja, vključno z izobraževanjem, zaposlovanjem, nastanitvijo in zdravstvenim varstvom;

13. zagotovijo, da se vsaka nacionalna strategija ali akcijski načrt za enakost razvija, izvaja in spremlja v tesnem sodelovanju z ustreznimi akterji civilne družbe, vključno z osebami LGBTI;

14. izvajajo vmesne in končne neodvisne ter javno dostopne ocene izvajanja katere koli nacionalne strategije ali akcijskega načrta za enakost, ki temeljijo na dokazih, z namenom ponovne prilagoditve izvajanja, kot je primerno, ali razvoja takšnih nadaljnjih strategij, ki temeljijo na pridobljenih izkušnjah ter, kjer je potrebno, obravnavajo nove grožnje za človekove pravice oseb LGBTI. Vmesne in končne ocene bi morale spremljati učinkovitost nacionalne strategije ali akcijskega načrta za enakost pri obravnavanju presečne diskriminacije, ki jo doživljajo osebe LGBTI;

Zasebno in družinsko življenje ter otrokove pravice

15. zagotovijo, da vse osebe LGBTI lahko dejansko uživajo pravico do zasebnega in družinskega življenja ter da družinski in drugi zakoni niso diskriminatorni na podlagi dejanske ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti;

16. razširijo pravno priznanje in zaščito oseb LGBTI ter zagotovijo, da imajo pari, ki so formalizirali svoje istospolno razmerje, enak dostop do enakih pravic in ugodnosti kot posamezniki v zakonsko priznanih raznospolnih razmerjih, vključno s premoženjem, preživnino in dednimi pravicami. Transspolne in interspolne osebe bi morale imeti pravico do sklepanja pravno priznanih razmerij v skladu s svojim pravno priznanim spolom;

17. zagotovijo učinkovit pravni okvir za priznavanje partnerjev oseb LGBTI in drugih družinskih vezi oseb LGBTI v čezmejnih situacijah;

18. zagotovijo, da otrokove koristi služijo kot glavno vodilo pri oblikovanju politik ter pri vseh upravnih in sodnih odločitvah za otroke LGBTI in za otroke oseb LGBTI;

19. zagotovijo sprejetje učinkovite zaščite pred diskriminacijo na podlagi dejanske ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti pri vzpostavljanju pravnega razmerja med starši in njihovimi otroki. Cilj bi moral biti omogočanje enake obravnave oseb LGBTI, zlasti v naslednjih situacijah:

- a. ugotavljanje, kdo so otrokovi zakoniti starši;
- b. opredelitev oseb/-e, ki je/so zakonsko odgovorna/-ne za otroka in ki ima/-jo zakonsko pravico do odločanja o otroku;
- c. določanje, s kom bo otrok živel in s kom bo imel stike;
- d. omogočanje posvojitve;

20. če države članice omogočajo oploditev z biomedicinsko pomočjo, prepovedo diskriminacijo pri dostopu do teh tehnologij na podlagi dejanske ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti;

21. zagotovijo, da imajo vsi otroci pravico do svobodnega izražanja svoje spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti brez diskriminacije, zlasti v okviru izobraževanja;

Prepoved postopkov konverzije

22. uveljavijo celovito in učinkovito pravno prepoved, vključno glede oglaševanja in promocije, vseh postopkov, katerih cilj je konverzija ali sprememba spolne usmerjenosti in/ali spolne identitete otrok, vključno s tem, kako otroci izražajo svojo spolno usmerjenost in/ali spolno identiteto;

23. pripravijo učinkovite ukrepe, vključno z zakonskimi prepovedmi ali strokovnimi kodeksi ravnanja, s katerimi se zagotovi, da nobena odrasla oseba ni podvržena neprostoovoljnimi ali prisilnim praksam, katerih cilj je konverzija ali sprememba njihove spolne usmerjenosti in/

ali spolne identitete, vključno s tem, kako izražajo svojo spolno usmerjenost in/ali spolno identiteto;

Pravno priznanje spola in dostop do zdravstvenih posegov za potrditev spolne identitete

24. poskrbijo, da nacionalna zakonodaja zagotavlja hiter, pregleden in dostopen postopek, ki temelji na jasnih, natančnih in predvidljivih zakonih, s katerim lahko osebe poskrbijo za pravno priznanje svojega spola, in da lahko posamezniki spremenijo svoje ime in označevalec spola na vseh uradnih osebnih dokumentih, dokumentih o socialni varnosti in drugih javnih dokumentih. Države članice bi morale zagotoviti, da je interspolnim osebam dostopno pravno priznanje spola;

25. zagotovijo, da pridobitev pravnega priznanja spola ni pogojena s tem, da morajo osebe upoštevati zahteve, ki predstavljajo zlorabo, npr. neprostovoljno sterilizacijo in/ali medicinske postopke; diagnoze duševnega zdravja; prisilno razvezo obstoječe zakonske zveze ali prekinitev družinskih vezi, vključno s statusom starša; nesorazmerne finančne stroške; ali dokaze o tako imenovanih resničnih življenjskih izkušnjah življenja v skladu s svojo spolno identiteto;

26. razmislijo o dodelitvi odškodnine posameznikom, ki so se bili kot predpogoj za dosego pravnega priznanja spola prisiljeni sterilizirati;

27. poskrbijo, da nacionalna zakonodaja zagotavlja jase in razumljiv postopek, v skladu s katerim lahko osebe, katerih rojstvo ni bilo registrirano v državi članici, dosežejo pravno priznanje spola;

28. raziščejo možnosti za odpravo ali znižanje starostnih omejitev glede tega, kdo lahko doseže pravno priznanje spola;

29. razmislijo o uvedbi dodatnih kategorij spolov in preučijo potrebo po vključitvi označevalcev spola na osebne dokumente, dokumente o socialni varnosti in druge javne dokumente;

30. zagotovijo, da se demedekalizacija pravnega priznanja spola ne uporablja za odtegnitev potrebnih zdravstvenih posegov za potrditev spolne identitete za tiste osebe, ki si želijo medicinske tranzicije. Države članice bi morale v največji možni meri zagotoviti transspolnim osebam varen, cenovno dostopen in pravočasen dostop do potrebnih zdravstvenih posegov za potrditev spolne identitete;

31. zagotovijo, da nacionalni predpisi, ki urejajo zavarovalno kritje za zdravstvene posege za potrditev spolne identitete, niso diskriminatorni na podlagi dejanske ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti. Vsaka omejitev zavarovalnega kritja za zdravstvene posege za potrditev spolne identitete bi morala spoštovati pravice do zasebnega življenja, nediskriminacije in najvišjega možnega zdravstvenega standarda;

Interspolne osebe

32. sprejmejo ukrepe za sprejetje celovitih, učinkovitih in odvračilnih pravnih ukrepov, ki prepovedujejo izvajanje medicinsko nepotrebnih operacij (pogosto se imenujejo kirurški posegi za »normalizacijo spola«) in drugih neterapevtskih obravnav, dokler interspolni otroci ne morejo sodelovati v odločitvah, ki temeljijo na načelu svobodnega informiranega soglasja. Nacionalna zakonodaja mora izrecno priznavati pravico interspolnih oseb do telesne nedotakljivosti;
33. pojasnijo, da socialni odnosi ali preference ne predstavljajo zakonite utemeljitve za izvajanje neterapevtskih medicinskih postopkov na telesih interspolnih ljudi;
34. zagotovijo, da imajo interspolne osebe, ki so bile brez soglasja podvržene medicinskim posegom, dostop do vseh ustreznih podpor, vključno z nadaljnjo oskrbo in svetovanjem, če je to potrebno. Osebe, ki so bile izpostavljene takšnemu zdravljenju, morajo imeti popoln dostop do svojih zdravstvenih kartotek;
35. razmislijo o dodelitvi odškodnine interspolnim osebam, na katerih so bile brez njihovega svobodnega in informiranega soglasja opravljene medicinsko nepotrebni kirurški posegi ali druga zdravljenja;
36. zagotovijo ustrezno usposabljanje za vse zdravstvene delavce in oblikovalce politik, zlasti za študente medicine, v okviru katerega se poudarja, da imajo interspolne osebe pravico do telesne nedotakljivosti in raznolikosti. Vlade bi morale zagotoviti, da imajo interspolne osebe, vključno z osebami, ki doživljajo presečno diskriminacijo, in njihovi predstavniki osrednjo vlogo pri razvoju takšnih usposabljanj;

Azil in begunci

37. zagotovijo, da lahko osebe LGBT, pri katerih obstaja utemeljen strah pred preganjanjem ali trpinčenjem zaradi njihove dejanske ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti, v skladu z nacionalno zakonodajo na področju azila zaprosijo za status begunca, ki se jim nato, če je primerno, tudi odobri po opravljeni individualni oceni tveganja. Države članice ne bi smele zavriniti prošnje za azil na podlagi tega, da bi se lahko osebe LGBTI vrnile v svojo matično državo in se tam izognile preganjanju ali trpinčenju, če bi prikriale svojo spolno usmerjenost, spolno identiteto ali spolne značilnosti;
38. zagotovijo, da so osebe LGBTI deležne ustrezne podpore v postopku azila in da niso izpostavljene neprimernim ali sramotilnim ocenjevanjem njihove verodostojnosti, ki kršijo njihovo dostojanstvo, predstavljajo diskriminacijo ali izpostavljajo te posameznike poniževalnemu ravnanju. Takšna ocenjevanja med drugim vključujejo psihiatrično testiranje ter neprimerno, seksualizirano ali stereotipno izpraševanje;

zahtevanje ali sprejemanje nazornega gradiva z namenom dokazovanja, da gre resnično za osebo LGBTI; ali izpeljavo nesorazmernih sklepov iz dejstva, da prosilec sprva ni omenil LGBTI-fobične motivacije kot razlog za preganjanje ali trpinčenje;

39. zagotovijo usposabljanje, s katerim se poskrbi, da imajo javni uslužbenci, ki obdelujejo prošnje za azil in o njih tudi odločajo, dovolj potrebnega znanja, da lahko z osebami LGBTI sodelujejo na kulturno obveščen in kompetenten način ter brez stereotipnih predpostavk;

40. zagotovijo, da imajo osebe LGBTI, ki čakajo na odločitev glede svoje prošnje za azil, ustrezen dostop do varne nastanitve, kjer ne bodo doživljale diskriminacije s strani oblastnih organov ali drugih stanovalcev. Vlade bi morale v največji možni meri spoštovati spolno identiteto oseb, ki zaprosijo za azil, vključno z njihovim izražanjem svoje spolne identitete, npr. z zagotavljanjem ustreznega zdravstvenega varstva, nastanitve in osebnih dokumentov;

Preventiva

Kampanje ali programi ozaveščanja o enakosti oseb LGBTI

41. spodbujajo, izvajajo ali podpirajo (na primer finančno) kampanje ali programe ozaveščanja, med drugim tudi v sodelovanju s civilno družbo, organi za enakost in osebami LGBTI, da bi se tako okrepila ozaveščenost in razumevanje splošne javnosti o vprašanih enakosti oseb LGBTI. Države članice bi morale zagotoviti ustrezno vključenost vseh oseb LGBTI, vključno z lesbijkami, biseksualnimi, transspolnimi in interspolnimi ženskami, pa tudi oseb LGBTI, ki bi bile lahko žrtve presečne diskriminacije;

Usposabljanje medijskih strokovnjakov

42. spodbujajo regulativne organe javnih medijev k organizaciji usposabljanj za medijske strokovnjake na področju pravnih in drugih standardov za zagotavljanje enakosti oseb LGBTI ter boja proti LGBTI-fobičnemu sovražnemu govoru, z namenom uveljavljanja takšnih standardov, zlasti v elektronskih medijih. Države članice bi morale zagotoviti, da nacionalna zakonodaja na področju medijev prepoveduje diskriminacijo na podlagi dejanske ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti;

Preprečevanje in boj proti LGBTI-fobiji v izobraževanju in z njegovo pomočjo

43. spodbujajo vključevanje učencev LGBTI na vseh ravneh izobraževanja, v sodelovanju s predstavniki izobraževalnega sektorja in civilne družbe LGBTI. Ta prizadevanja bi morala vključevati tudi razvoj mehanizmov in smernic glede tega, kako lahko izobraževalci in administratorji preprečijo, preiskujejo ter odpravljajo nasilje,

ustrahovanje in nadlegovanje učencev LGBTI, ter sprejetje politike ničelne tolerance do takšnih dejanj na področju izobraževanja;

44. razvijejo ustrezno usposabljanje za izobraževalce, zlasti med poklicnim izobraževanjem, ter za učitelje, profesorje in administratorje v šolah ter na fakultetah, da se zagotovi, da imajo dovolj potrebnega znanja in kompetenc za razumevanje in upoštevanje potreb učencev LGBTI;

45. zagotovijo, da učni načrti na vseh ravneh izobraževanja, vključno s celovito vzgojo na področju odnosov in spolnosti, obravnavajo tematiko, povezano z osebami LGBTI, na način, ki je rahločuten, starosti primeren in lahko razumljiv. Pogovori o tematiki, povezani z osebami LGBTI, morajo temeljiti na dokazih in še posebej poudarjati enakost, raznolikost in vključenost. Organi bi morali razveljaviti vse zakone ali politike, v skladu s katerimi se učencem ne sme posredovati gradiva, ki vsebuje vsebino LGBTI;

46. v največji možni meri zagotavljajo, da imajo transspolni in interspolni učenci dostop do izobraževalnih storitev, vključno s prostočasnimi dejavnostmi in objekti, v skladu s svojo spolno identiteto;

Vključujoče zaposlovanje in delovna mesta

47. uvedejo učinkovite ukrepe, ki preprečujejo diskriminacijo oseb LGBTI ter spodbujajo raznolikost in vključevanje na področju zaposlovanja, vključno s politikami zaposlovanja, pogoji zaposlovanja, politikami ohranjanja zaposlitve, možnostmi napredovanja, disciplinskimi postopki in postopki odpuščanja;

48. spodbujajo delodajalce v javnem in zasebnem sektorju, naj oblikujejo in izvajajo politike ali kodekse ravnanja, ki so namenjeni preprečevanju in boju proti nestrpnosti ter diskriminaciji oseb LGBTI pri dostopu do zaposlitve in na delovnem mestu, vključno z osebami s transspolno preteklostjo ali tistimi, ki so v procesu medicinske ali socialne tranzicije;

Kodeksi ravnanja na političnem področju in v medijskem sektorju

49. spodbujajo sprejemanje kodeksov ravnanja v parlamentih in drugih politično izvoljenih skupščinah, ki ob spoštovanju odgovornega uresničevanja svobode izražanja zavračajo sovražni govor, uperjen proti osebam LGBTI;

50. spodbujajo politične stranke in posamezne politične akterje, zlasti tiste na vodilnih položajih, da dejavno nasprotujejo sovražnemu govoru, uperjenemu proti osebam LGBTI, zlasti s tako imenovanim protigovorom (angl. counterspeech), in da v celoti spoštujejo načela in pravila iz Listine evropskih političnih strank za nerasisično in vključujočo družbo, ki jo je potrdila Parlamentarna skupščina Sveta Evrope;

51. spodbujajo tiskane in elektronske medije, vključno s spletnimi mediji, pa tudi novinarska združenja, naj sprejmejo kodekse ravnanja, ki nasprotujejo sovražnemu govoru, uperjenemu proti osebam LGBTI ali njihovim podpornikom;

Zaščita

Svoboda izražanja, svoboda zbiranja in svoboda združevanja

52. zagotovijo, da lahko vse osebe LGBTI polno in enakopravno uživajo pravice do svobodnega izražanja, zbiranja in združevanja, kar jim omogoča, da lahko javno izražajo svojo spolno usmerjenost, spolno identiteto ali spolne značilnosti ter o njih tudi razpravljajo;

53. omogočajo in ščitijo miroljubne javne akcije, vključno s shodi, protesti in demonstracijami, ki se zavzemajo za človekove pravice oseb LGBTI. Vlade bi morale razveljaviti vse zakone ali upravne prakse, ki brez zakonitega, legitimnega in potrebnega razloga prepovedujejo ali omejujejo pravico oseb LGBTI, da sodelujejo v takšnem javnem delovanju, ali ki takšno delovanje obravnavajo manj ugodno kot druge zakonite shode, proteste ali demonstracije, ki niso povezane s človekovimi pravicami oseb LGBTI;

54. sprejmejo ustrezne ukrepe, vključno z zagotavljanjem ustrezne policijske zaščite, s katerimi se zagotovi, da lahko osebe LGBTI uveljavljajo svoje pravice do svobode izražanja, zbiranja ali združevanja. To zaščito je treba razširiti tudi na ljudi, ki se zavzemajo za enakost oseb LGBTI, in na ponudnike storitev, ki omogočajo uveljavljanje človekovih pravic oseb LGBTI;

55. razveljavijo vse zakone ali upravna pravila, ki prepovedujejo ali omejujejo objavo določenega gradiva samo zato, ker vključuje vsebino LGBTI. Vse odločitve o pravni omejitvi dostopa do objavljenega gradiva, vključno z uvedbo starostnih omejitev, je treba sprejeti brez diskriminacije na podlagi dejanske ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti;

56. zagotovijo, da so službe za podporo žrtvam, vključno s telefonskimi številkami za pomoč, sistemi za prijavo incidentov, pravnimi in drugimi svetovalnimi službami ter zavetišči za žrtve, na voljo za ustrezno obravnavo žrtev diskriminacije, sovražnega govora in zločinov iz sovraštva, uperjenih proti osebam LGBTI, ali da so v celoti vključujoče v odnosu do oseb LGBTI. Osebe, ki izvaja takšne storitve, bi morale biti deležne ustreznega usposabljanja in finančnih sredstev za zagotavljanje podpore, vključno z usposabljanjem o življenjskih izkušnjah lezbijk, biseksualnih, transspolnih in interspolnih žensk ter oseb LGBTI, ki se soočajo s presečno diskriminacijo;

Organi za enakost in civilna družba

57. zagotovijo, da pooblastila organov za enakost izrecno zajemajo diskriminacijo na podlagi dejanske ali zaznane spolne usmerjenosti, spolne identitete ali spolnih značilnosti. Organi za enakost bi morali imeti enaka pooblastila, vire in odgovornosti za zagotavljanje učinkovitega varstva človekovih pravic oseb LGBTI kot za zagotavljanje človekovih pravic drugih skupin, za katere so prav tako pristojni, vključno s pravico do izdajanja priporočil in spremljanja njihovega izvajanja;

58. zagotovijo, da se lahko organizacije civilne družbe, ki spodbujajo človekove pravice oseb LGBTI, registrirajo brez diskriminacije in na takšen način tudi delujejo, ter da so takšne organizacije in posamezni zagovorniki človekovih pravic, ki spodbujajo enakost oseb LGBTI, deležni učinkovite zaščite pred diskriminacijo, sovražnim govorom, zločini iz sovraštva ter nadlegovalnimi in zlonamernimi pravnimi spori;

Preiskovalni, kazenski in procesno-pravni ukrepi

59. sprejmejo in uveljavljajo kodekse ravnanja za vladne in druge ustrezne javne uslužbenke, ki izrecno prepovedujejo uporabo jezika, ki razširja, podžiga, spodbuja ali upravičuje nasilje, sovraštvo ali diskriminacijo oseb LGBTI ali posameznikov, povezanih z osebami LGBTI, in spodbujajo uporabo protigovora in alternativnega govora za nasprotovanje takšni retoriki, kjer je to primerno. Govor, ki upravičuje ali spodbuja nasilje in sovraštvo do oseb LGBTI, vključno z govorom, ki ga spodbujajo presečni razlogi, je treba preiskati in preganjati v skladu z nacionalnimi določbami o sovražnem govoru;

60. zagotovijo, da se kazniva dejanja iz sovraštva, storjena zoper osebe LGBTI, učinkovito preiskujejo in preganjajo. Organi kazenskega pregona in tožilstva bi morali sprejeti smernice za evidentiranje in preiskovanje takšnih kaznivih dejanj;

61. zagotovijo, da se sovražni govor, storjen na spletu, ki ga spodbuja pristranskost zoper osebe LGBTI, kaznuje na enak način kot kazniva dejanja, storjena zunaj spleta, in da se spletni sovražni govor, uperjen proti osebam LGBTI, ustrezno obravnava z učinkovitimi preiskavami, pregonom in drugimi ustreznimi ukrepi;

62. podpirajo usposabljanje in razvijanje kompetenc za preprečevanje in boj proti diskriminaciji oseb LGBTI, vključno s presečno diskriminacijo, sovražnim govorom in zločini iz sovraštva, za uslužbenke organov kazenskega pregona,⁷³ tožilce in sodnike,

73. Za namen tega specifičnega priporočila lahko uslužbenci organov kazenskega pregona vključujejo zaporniško in drugo skrbniško osebje v programe usposabljanja in razvoja kompetenc na področju preprečevanja in boja proti diskriminaciji oseb LGBTI, sovražnemu govoru in nasilju v krajih, kjer se izvaja odvzem prostosti.

v sodelovanju in posvetovanju z ustreznimi akterji civilne družbe, vključno z organizacijami LGBTI in organi za enakost;

63. zagotovijo, da se v primerih, ko je kaznivo dejanje storjeno zoper osebe LGBTI, osebe, ki so zaznane kot osebe LGBTI, ali osebe, ki so povezane z osebami LGBTI, že od samega začetka preiskuje možnost, da je kaznivo dejanje spodbudila pristranskost do oseb LGBTI, in da je ta možnost sestavni del preiskave;

64. zagotovijo učinkovito, dostopno in medsektorsko ozaveščeno podporo žrtvam in pričam za prijavo zločinov iz sovraštva, storjenih zoper osebe LGBTI. Oblasti bi morale izvajati ukrepe za krepitev zaupanja, da bi tako izboljšali sodelovanje med policijo in osebami LGBTI, vključno z zagotavljanjem okrepljenega dialoga (npr. redni sestanki, uradniki za zvezo s skupnostjo) med osebami LGBTI in organi pregona.